

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна  
Соціологічний факультет  
Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи  
Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ



\_\_\_\_\_ 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**«Цифровий соціум: глобальні проблеми»**

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень вищої освіти

галузь знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки»

(шифр і назва)

спеціальність 054 – Соціологія

(шифр і назва)

освітня програма «Цифровий соціум»

(шифр і назва)

спеціалізація \_\_\_\_\_

(шифр і назва)

вид дисципліни обов'язкова

(обов'язкова / за вибором)

факультет соціологічний

2021 / 2022 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету

«29» червня 2021 року, протокол № 9

**РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:**

**Бакіров Віль Савбанович**, доктор соціологічних наук, професор, академік НАН України, професор кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій;

**Дейнеко Олександра Олександрівна**, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій, доцент кафедри соціології.

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій

Протокол від «18» травня 2021 року № 6

В.о. завідувача кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій



Віль БАКІРОВ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Цифровий соціум»

Гарант освітньої програми  
«Цифровий соціум»



Лариса ХИЖНЯК

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету  
Протокол від «27» серпня 2021 року № 1

Голова науково-методичної комісії  
соціологічного факультету



Юлія СОРОКА

## ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Цифровий соціум: глобальні проблеми» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки магістрів спеціальності 054-соціологія та враховує вимоги до змішаної форми навчання.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теорія та практика дослідження процесів цифровізації суспільного життя, використання інформаційно-комунікативних технологій в управлінні соціальними процесами різних підсистем цифрового соціуму.

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

Тема 1. Глобалізація та цифровізація – головні тренди сучасного соціального життя

Тема 2. Інтернет та його роль у глобалізованому суспільстві

Тема 3. Цифрова трансформація соціальних інститутів

Тема 4. Соціальні комунікації у цифровому суспільстві

Тема 5. Влада і управління у цифровому соціумі

Тема 6. Цифрова нерівність і цифровий капітал у сучасному світі

Тема 7. Кіберзлочинність і кібертероризм як глобальні проблеми

Тема 8. Людина перед викликами цифрової сучасності. Homo sapiens на шляху до Homo digital.

### 1. Опис навчальної дисципліни

#### 1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Цифровий соціум: глобальні проблеми» є поглиблення теоретичних знань щодо особливостей функціонування цифрового соціуму, системного впливу інтернет-практик на соціальні інститути та соціальні процеси сучасних глобалізованих суспільств; формування практичних навичок застосування цифрових технологій.

#### 1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- Поглибити знання слухачів курсу щодо феноменів глобалізації та цифровізації;
- Ознайомити студентів з інформаційними технологіями, що дозволяють створювати та поширювати власний контент в інтернет-просторі;
- Сформуванню уявлення про особливості функціонування та відтворення цифрового соціуму;
- Проаналізувати особливості цифрової трансформації соціальних інститутів сучасних глобалізованих суспільств;

- Ознайомити з проблематикою комунікативного простору цифрового соціуму, цифровими інструментами влади та технологіями маніпулювання свідомістю;
- Визначити шляхи подолання цифрової нерівності;
- Проаналізувати цифрові глобальні проблеми сучасності;
- Оволодіти навичками застосування цифрових технологій у розробці та створенні цифрових продуктів;
- Оволодіти особистісними та професійними компетенціями, необхідними для адаптації до цифрових реалій та управління цифровими процесами.

1.3. Кількість кредитів: 4

1.4. Загальна кількість годин:

денна форма – 120

заочна форма – 120

<b>1.5. Характеристика навчальної дисципліни</b>	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й магістерський	1-й магістерський
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
немає	немає
Самостійна робота, у тому числі	
72 год.	106 год.
у тому числі індивідуальні завдання	
-	-

1.6. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми магістри повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Перелік предметних компетентностей магістра  
Загальні:

ЗК 1 – Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу, здатність оперувати теоретичними положеннями, категоріями та поняттями.

ЗК 2 – Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 3 – Розвинене креативне мислення, творче і нестандартне ставлення до професійних завдань, здатність генерувати нові ідеї та рішення, креативно застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5 – Здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних цифрових джерел.

ЗК 6 – Здатність до конструктивної критики та самокритики.

ЗК 7 – Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.

ЗК 8 – Навички використання інформаційно-комп'ютерних комунікаційних технологій.

ЗК 10 – Знання та дотримання етичних та правових норм, що регулюють діяльність у професійній сфері.

ЗК 11 – Здатність до міжособистісного спілкування, уміння працювати в команді, мотивувати людей та досягати спільної мети, розуміння та повага до різноманітності та мультикультурності.

ЗК 12 – Прагнення до саморозвитку, підвищення своєї професійної кваліфікації та майстерності.

#### Фахові:

ФК 1 – Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для розуміння та адекватної інтерпретації проблемних соціальних явищ і процесів.

ФК 2 – Розуміння особливостей соціальних процесів, трендів, можливостей в Україні та світі в цифрову епоху.

ФК 5 – Здатність знаходити соціальну інформацію у відкритому доступі, у базах даних, здійснювати її змістовне структурування й узагальнення.

ФК 10 – Здатність використовувати мультимедійні технології для презентації соціологічних досліджень, аналітичних матеріалів, комунікативного контенту.

ФК 11 – Здатність використовувати на практиці теоретичні положення для аналізу та визначення ефективності проведення кампаній з застосуванням соціально-комунікативних технологій.

ФК 12 – Здатність зіставити наявне знання з практичними викликами.

#### Програмні результати навчання:

ПРН 1 – Вміння застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для пояснення особливостей функціонування та розвитку цифрового суспільства.

ПРН 8 – Здатність здійснювати оперативне реагування на ризики та загрози недоброчесних комунікацій, протидіяти ворожим інформаційним атакам в контексті гібридних війн.

ПРН 10 – Здатність використовувати англомовні джерела з професійних питань та спілкуватися англійською мовою з професійних питань.

ПРН 12 – Визначати соціальні проблеми викликані цифрового соціуму, їх можливі структурні та культурні чинники.

Заплановані результати навчання

У результаті вивчення курсу студенти повинні:

**знати:**

- ✓ основні теоретичні підходи до аналізу глобалізації та цифровізації як соціальних феноменів;
- ✓ специфічні ознаки цифрового суспільства;
- ✓ особливості цифрової трансформації соціальних інститутів сучасних глобалізованих суспільств;
- ✓ визначальні риси комунікативного простору цифрового соціуму;
- ✓ цифрові інструменти влади та технології маніпулювання свідомістю;
- ✓ засади цифрової нерівності;
- ✓ зміст цифрових глобальних проблем;
- ✓ зміст та відмінності інформаційних технологій web 1.0, web 2.0, web 3.0, web 4.0

**мати навички та вміння:**

- ✓ застосовувати цифрові технології в рамках вивчення курсу;
- ✓ створювати цифрові продукти;
- ✓ бути мобільними у цифровому просторі;
- ✓ користуватись інформаційними технологіями web 1.0, web 2.0, web 3.0;
- ✓ ідентифікувати та розвінчувати маніпулятивні технології в інформаційному контенті інтернет-простору;

## **2. Тематичний план навчальної дисципліни**

*Лекції з курсу проводяться в офлайн форматі*

### **Тема 1. Глобалізація та цифровізація – головні тренди сучасного соціального життя**

Глобалізація як науковий концепт і соціальний феномен; міждисциплінарні можливості дослідження глобалізації; теорії глобалізації; рівні та виміри глобалізації; глобалізація як інституціональна характеристика пізнього модерну за Е. Гідденсом; соціальні наслідки глобалізації; глобальні проблеми людства: осучаснена версія; трансформація соціальних інститутів в умовах глобалізації; локальне і глобальне; детрадиціоналізація соціального життя; трансформація технологій комунікації; цифровізація як соціальний феномен; цифрові трансформації сучасних суспільств; цифрове суспільство та цифрова економіка; цифрова соціологія; теоретичні моделі дослідження цифрового соціуму.



## **Тема 2. Інтернет та його роль у глобалізованому суспільстві**

Історичні відомості про розвиток інтернету; витоки інтернету; інтернет і глобалізація; інтернет як соціальний феномен; інтернет як простір соціальних комунікацій; соціальні мережі; інтернет і веб-технології; технології web 1.0, web 2.0, web 3.0, web 4.0.; соціологічні підходи до вивчення Інтернету; дії користувачів в інтернеті як соціальні дії; інституційний вимір існування інтернету; інтернет та віртуалізація суспільства (М. Кастельс, Ж. Бодрійяр); віртуалізація соціальних інститутів; інтернетизація та її соціальні наслідки для сучасних суспільств; інтернет-соціалізація; інтернет-ідентичності.

## **Тема 3. Цифрова трансформація соціальних інститутів**

Особливості дефінування поняття «цифрова трансформація»; цифрова трансформація та глобалізація; цифровізація: віртуальна, доповнена чи дійсна реальність; соціальні інститути: традиційне та сучасне осмислення; соціальні норми і цифрова реальність; штучний інтелект як технологічний продукт цифровізації; практики запровадження штучного інтелекту та рівні соціальних структур; зміна соціальних структур у зв'язку з інтеграцією штучного інтелекту – дискурс об'єкта та суб'єкта; цифрова політика, цифрова економіка, цифрова культура, цифрова освіта; технічне та людяне в сучасному світі; безпека та життєдіяльність людини в умовах цифровізації: побічні наслідки.

## **Тема 4. Соціальні комунікації у цифровому суспільстві**

Види і форми соціальної комунікації; комунікація і технологія; комунікація у віртуальному просторі; інтернет-комунікація: поняття, структура; комунікативний соціокультурний простір інтернет-комунікацій; роль мережі інтернет у соціальних комунікаціях; інтернет як комунікативний соціальний інститут; основні характеристики інтернет-комунікації; схожість та відмінність між інтернет-комунікацією та комунікацією віч-на-віч; соціальні мережі як комунікаційні простори цифрового соціуму; соціальні мережі і нові сфери самореалізації; цифрові медіа як платформи комунікації в умовах цифрового суспільства; блогінг як форма комунікації: особливості виникнення та становлення; старі медіа та цифрові медіа: засади розмежування; технології web 2.0. та web 3.0. як потенційні майданчики для маніпуляцій; маніпуляція: поняття, різновиди, техніки; маніпуляція: шляхи розвінчування; цифрові медіа та технології fake-news; медіаграмотність в умовах цифрового суспільства.

## **Тема 5. Влада і управління у цифровому соціумі**

Цифровізація влади та цифрова влада; цифрові інструменти влади; цифрова влада: реальна чи віртуальна; комунікативний потенціал цифрових технологій у політичних практиках; цифрова диктатура; цифрова демократія; революції у соціальних мережах; цифрова громадська та політична активність; цифровий політик; цифрове управління: нові можливості та соціальні ризики.



## **Тема 6. Цифрова нерівність і цифровий капітал у сучасному світі**

Цифрова нерівність як новий вид соціальної нерівності; підходи до визначення цифрової нерівності; різновиди та суб'єкти конструювання цифрової нерівності; цифрова нерівність у геополітичному аспекті; цифрова нерівність та цифрова економіка; цифрова нерівність: чи можливо регулювати?; інтернетизація та цифрова компетентність як чинники, що формують цифрову нерівність; цифрова нерівність у поколінському аспекті; молодь як суб'єкт конструювання цифрової нерівності; «цифровий голод»; цифровий капітал; ключові цифрові компетентності.

## **Тема 7. Кіберзлочинність і кібертероризм як глобальні проблеми**

Безпека та мир у глобалізованому світі; воєнна глобалізація, її прояви та соціальні наслідки; глобальна динаміка озброєння; війни в цифровій глобалізованій реальності; геополітичні протиріччя у світовому кіберпросторі; «цифрова Берлінська стіна»; маніпулятивне використання «великих даних»; кіберзлочинність як новий соціально-правовий феномен; кіберзлочинність та соціальний контроль; кіберзлочинність: засоби протидії; кіберзлочинність та цифрова етика; тероризм та кібертероризм; суб'єкти міжнародного тероризму; засоби боротьби з кібертероризмом.

## **Тема 8. Людина перед викликами цифрової сучасності. Homo sapiens на шляху до Homo digital**

Соціальний мікросвіт в умовах цифровізації: особливості цифрової адаптації на особистісному рівні; «людина цифрова» як нова іпостась людини у сучасному світі; Homo sapiens Homo digital: спільне та відмінне; особисті компетентності, навички та світогляд «людини цифрової» в умовах цифрових маніпуляцій; життєвий успіх в цифровому світі; цифрова соціалізація; цифрові ідентичності; концепція М. Пренскі щодо різновидів користувачів інформаційних технологій («цифрові аборигени» та «цифрові мігранти»); цифрові аборигени та цифрові мігранти: спроба розмежування; критика концепції М. Пренскі Д. Харрісом.

### 3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Глобалізація та цифровізація – головні тренди сучасного соціального життя	16	2	4	-	-	10	18	2	2	-	-	14
Тема 2. Інтернет та його роль у глобалізованому суспільстві	16	2	4	-	-	10	14	-	-	-	-	14
Тема 3. Цифрова трансформація соціальних інститутів	16	2	4	-	-	10	18	2	2	-	-	14
Тема 4. Соціальні комунікації у цифровому суспільстві	16	2	4	-	-	10	14	-	2	-	-	12
Тема 5. Влада і управління у цифровому соціумі	14	2	4	-	-	8	14	-	-	-	-	14
Тема 6. Цифрова нерівність і цифровий капітал у сучасному світі	14	2	4	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 7. Кіберзлочинність і кібертероризм як глобальні проблеми	14	2	4	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 8. Людина перед викликами цифрової сучасності. Homo sapiens на шляху до Homo digital	14	2	4	-	-	8	18	2	2	-	-	14
<b>Усього годин</b>	120	16	32	-	-	72	120	6	8	-	-	106

#### 4. Теми семінарських занять

*Семінарські заняття з курсу проводяться в офлайн форматі*

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Тема 1. Глобалізація та цифровізація – головні тренди сучасного соціального життя			
1.	<p><b><i>Семінари 1-2. Глобалізація та цифровізація: визначення, тенденції, прояви</i></b></p> <p><b><i>Завдання семінару:</i></b> ознайомлення студентів з основними підходами до розуміння цифровізації; осмислення феномену цифровізації суспільства; презентація творчих завдань студентів.</p> <p><b><i>Домашнє завдання:</i></b> створення командної презентації щодо аналізу соціальних наслідків цифровізації суспільства. Під час презентації необхідно дати відповіді на такі питання:</p> <p>а) які позитивні соціальні наслідки створюють бурхливий розвиток і поширення цифрових технологій;</p> <p>б) які негативні соціальні наслідки вони зумовлюють;</p> <p>в) як трансформуються головні людські проблеми у цифровому суспільстві (нерівність, злочинність, самотність ...etc).;</p> <p>г) які глобальні соціальні ризики створює (посилює) цифровізація суспільного життя;</p> <p>д) які соціологічні теорії є ефективними у дослідженні соціальних наслідків цифровізації?</p> <p><b><i>Питання до обговорення:</i></b></p> <p>1. Як можна пояснити взаємозв'язок глобалізації та цифровізації? Як, на вашу думку, співвідносяться ці поняття? Чому, вивчаючи феномен цифровізації, важливо звертатись до теорій глобалізації?</p> <p>2. Чому, на вашу думку, цифровізація – це не лише технічний термін, але й соціальний? Відповідь</p>	4	2

	<p>аргументуйте.</p> <p>3. В який спосіб цифровізація відбувається в українському суспільстві? Які перепони та бар'єри у цьому зв'язку ви можете визначити?</p> <p>4. На вашу думку, цифровізація – це явище культурно універсальне чи культурно партикулярне? Відповідь аргументуйте.</p> <p>5. Чому, на вашу думку, дослідники феномену цифровізації звертають особливу увагу на соціальні наслідки її запровадження?</p> <p>6. До яких песимістичних сценаріїв (для суспільства в цілому та окремих підсистем) може призвести нерегульована цифровізація?</p> <p>7. Як цифровізація пов'язана з розвитком різних підсистем суспільства (політики, економіки, культури, освіти)? Які переваги у цьому зв'язку вона надає?</p>		
<p>Тема 2. Інтернет та його роль у глобалізованому суспільстві</p>			
<p>2.</p>	<p><b><i>Семінари 3-4. Інтернет як соціокультурний феномен</i></b></p> <p><b><i>Завдання семінару:</i></b> поглиблення і закріплення знань студентів щодо соціокультурної природи інтернету; ознайомлення з сучасними дослідженнями соціології інтернету; аналіз впливу інтернетизації на сучасні суспільства та глобалізований світ; особливості інтернет-соціалізації; проведення групової дискусії (за рекомендованою літературою до семінарів).</p> <p style="text-align: center;"><b><i>Питання до обговорення:</i></b></p> <p>1. Чому феномен інтернету є цікавим для дослідження соціологами? Як поглянути на нього крізь соціологічну оптику?</p> <p>2. Охарактеризуйте інтернет-практики з позицій теорій соціальної дії.</p> <p>3. Інтернет – це, перш за все: соціальний простір, соціальні практики, соціальні норми чи соціальні комунікації? Відповідь аргументуйте, спираючись на відповідні соціологічні теорії.</p> <p>4. Як інтернетизація впливає на діяльність різних підсистем суспільства?</p> <p>5. Як ви розумієте такі поняття, як «інтернет-ідентичність» та «інтернет-соціалізація»? Як вони</p>	<p><b>4</b></p>	<p>-</p>

	<p>проявляються у вашому житті? Відповідь проілюструйте прикладами.</p>		
<p>Тема 3. Цифрова трансформація соціальних інститутів</p>			
3.	<p><b>Семінар 5. «Штучний інтелект» vs. природний інтелект: соціальні проблеми і ризики</b></p> <p><b>Завдання семінару:</b> ознайомлення студентів із соціальними наслідками запровадження штучного інтелекту на прикладі аналізу кінострічки <i>Ex machina</i> (2014 р., режиссер Алекс Гарленд).</p> <p style="text-align: center;"><b>Питання до обговорення:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Як ви розумієте основну ідею даної кінострічки?</li> <li>2. Яка роль у даній роботі відведена технологіям штучного інтелекту?</li> <li>3. Якими режисер фільму вбачає соціальні наслідки активного використання технологій штучного інтелекту для людства та світу? Чи можна погодитись з його позицією?</li> <li>4. Чи може фільм мати альтернативне завершення? Якщо так – якими мають бути його умови?</li> <li>5. Яким є головний режисерський посыл даної кінострічки?</li> </ol>	2	2
4.	<p><b>Семінар 6. Цифровізація освіти</b></p> <p><b>Формат семінару:</b> пошук студентами релевантних цифрових технологій, які можуть бути застосовані в умовах цифровізації освіти та дистанційного формату навчання; інтерактивна презентація підібраних технологій та прикладів їхнього використання із подальшим груповим обговоренням.</p> <p style="text-align: center;"><b>Питання до обговорення:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Як трансформувався інститут освіти за умов дистанційного навчання із застосуванням цифрових технологій в Україні? Які переваги та недоліки для учасників освітнього процесу ви можете навести?</li> <li>2. Чого не вистачає для якісної і прогресивної цифровізації освіти в Україні? Які соціальні суб'єкти</li> </ol>	2	

	<p>мають відігравати у цьому процесі визначальну роль?</p> <p>3. Які цифрові технології ви вважаєте найбільш ефективними для застосування в умовах дистанційного навчання? Наведіть приклади.</p> <p>4. Як цифровізація освіти змінює соціальні відносини між учасниками освітнього процесу? Наведіть свої враження, спираючись на досвід навчання в умовах локдауну.</p>		
<p>Тема 4. Соціальні комунікації у цифровому суспільстві</p>			
5.	<p><b><i>Семінари 7-8. Комунікативний простір цифрового соціуму</i></b></p> <p><b><i>Завдання семінару:</i></b> ознайомлення студентів з особливостями соціальних комунікацій в умовах цифрової сучасності, соціологічним осмисленням феномену інтернет-комунікації, соціальних мереж та блогосфери; групова дискусія (за рекомендованою літературою до семінарів).</p> <p style="text-align: center;"><b><i>Питання до обговорення:</i></b></p> <p>1. Як сучасні дослідники найчастіше визначають поняття «комунікація»? Наведіть відомі вам дефініції.</p> <p>2. Якими є основні ознаки інтернет-комунікації?</p> <p>2. Чим схожі та відрізняються інтернет-комунікація та комунікація віч-на-віч?</p> <p>3. Які соціологічні концепції є доречними для дослідження феномену соціальних мереж? Відповідь аргументуйте.</p> <p>4. Що таке «влада комунікації» за М. Кастельсом?</p> <p>5. Якими є ключові ознаки мережевого суспільства? Відповідь проілюструйте прикладами.</p>	4	2
<p>Тема 5. Влада і управління у цифровому соціумі</p>			
6.	<p><b><i>Семінари 9-10. Цифрові інструменти влади</i></b></p> <p><b><i>Завдання семінару:</i></b> ознайомлення студентів з різновидами цифрових інструментів, що застосовуються на різних щаблях влади; групова дискусія (за рекомендованою літературою до</p>	4	-

	<p>семінарів);</p> <p>семінар передбачає проведення групового обговорення ролі застосування цифрових технологій під час Президентських виборів в Україні 2019го року.</p> <p style="text-align: center;"><b>Питання до обговорення:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Як ви розумієте поняття «цифрові інструменти влади»? Наведіть відомі вам приклади таких інструментів.</li> <li>2. У чому відмінність між цифровізацією влади та цифровою владою? Відповідь аргументуйте.</li> <li>3. Чи дійсно інтернет можна вважати відкритим простором рівноправних комунікацій?</li> <li>4. Що таке data-класи та «цифрові сліди»?</li> <li>5. Як співвідносяться поняття «цифрова влада» та «цифрова нерівність»?</li> <li>6. Які цифрові технології найчастіше застосовуються у практиці світової та української політики?</li> <li>7. Чим, на вашу думку, відрізняється цифрова політична активність від нецифрової?</li> </ol>		
<p>Тема 6. Цифрова нерівність і цифровий капітал у сучасному світі</p>			
7.	<p><b>Семінари 11-12. Чинники і види цифрової нерівності</b></p> <p><b>Завдання семінару:</b> ознайомлення студентів з особливостями феномену цифрової нерівності, аналіз чинників та різновидів цього виду соціальної нерівності; формування обізнаності щодо поточного стану цифрової нерівності в українському суспільстві, групова дискусія (за рекомендованою літературою до семінарів).</p> <p style="text-align: center;"><b>Питання до обговорення:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Як сучасні дослідники визначають цифрову нерівність?</li> <li>2. Які соціологічні теорії є ефективними для дослідження цифрової нерівності? Відповідь аргументуйте.</li> <li>3. Чи може цифрова нерівність мати соціально конструктивні та корисні наслідки? Наведіть приклади.</li> <li>4. До чого призводить цифрова нерівність? Які</li> </ol>	4	-

	<p>соціальні проблеми, пов'язані із поглиблення цифрової нерівності ви можете навести?</p> <p>5. Чому, на вашу думку, феномен цифрової нерівності досліджується не лише в соціології, але й в інших науках?</p> <p><b>Завдання семінару:</b> підготовка студентами (із використанням цифрових технологій) онлайн-презентацій «міні-рецепту» щодо шляхів подолання цифрової нерівності в українському суспільстві; презентація цифрового продукту під час семінарського заняття.</p> <p><b>Питання до обговорення:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Хто, на Вашу думку, є основними суб'єктами конструювання цифрової нерівності? Кому вигідна цифрова нерівність?</li> <li>2. В який спосіб цифрова нерівність відтворюється на рівні суспільства? Відповідь проілюструйте із застосуванням соціологічних теорій.</li> <li>3. В який спосіб можна регулювати цифрову нерівність? Які проблеми постають у цьому зв'язку?</li> <li>4. Якою має бути роль держави та інших соціальних суб'єктів у регулюванні та мінімізації цифрової нерівності?</li> </ol>		
<p>Тема 7. Кіберзлочинність і кібертероризм як глобальні проблеми</p>			
8.	<p><b>Семінар 13-14. Кіберзлочинність як глобальна проблема</b></p> <p><b>Завдання семінару:</b> ознайомлення студентів з феноменом кіберзлочинності, її формами, проявами та засобами протидії; групова дискусія (за рекомендованою літературою до семінарів);</p> <p>аналіз кінострічки «Соціальна дилема» (2020 рік, режисер Джефф Орловски) з позицій етики цифровізації та феномену кіберзлочинності.</p> <p><b>Питання до обговорення (до кінострічки):</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Як ви розумієте головну ідею даної кінострічки?</li> <li>2. Чому фільм має таку назву? Про яку дилему йдеться у даній роботі?</li> </ol>	4	-



	<p>3. Як історії працівників компаній пов'язані з проблематикою етики цифровізації та кібезбезпекою?</p> <p>4. Чи присутні у фільмі фрагменти, які дозволяють ідентифікувати кіберзлочини?</p> <p>5. Чим дана кінострічка є корисною для фахівців у галузі цифрових технологій?</p> <p><b>Завдання семінару:</b> формування у слухачів курсу уявлення про феномен кібертероризму та його відмінностей від «традиційного» тероризму; семінар передбачає пошук студентами релевантних випадків кібертероризму у цифрових медіа та подальший аналіз застосованих стратегій протидії.</p> <p style="text-align: center;"><b>Питання до обговорення:</b></p> <p>1. Чи можна наведені вами приклади кваліфікувати як кібертероризм? Відповідь аргументуйте.</p> <p>2. Як ви оцінюєте ефективність вжитих заходів протидії кібертероризму? Якими б вони мали бути?</p> <p>3. Які засоби убезпечення від кібертерористичних атак ви вважаєте ефективними у сучасному світі та чому?</p> <p>4. Чи є кібертероризм більш небезпечним для держави та суспільства в порівнянні з «традиційним» тероризмом? Відповідь аргументуйте.</p> <p>5. Як кібертероризм пов'язаний з діяльністю цифрових медіа? Яку роль останні відіграють у його активізації та нівелюванні?</p>		
<p>Тема 8. Людина перед викликами цифрової сучасності. Homo sapiens на шляху до Homo digital</p>			
9.	<p><b>Семінар 15: «Аборигени» і «мігранти» цифрового суспільства</b></p> <p><b>Завдання семінару:</b> ознайомлення студентів з концепцією М. Пренскі щодо різновидів користувачів інформаційних технологій («цифрові аборигени» та «цифрові мігранти»), а також її критичним осмисленням Д. Харрісом; групова дискусія щодо змісту концепції та її критичного прочитання (за рекомендованою літературою до семінару).</p>	2	2

	<p style="text-align: center;"><b>Питання до обговорення:</b></p> <p>1. Чим «цифрові аборигени» відрізняються від «цифрових мігрантів»? Відповідь аргументуйте та проілюструйте прикладами.</p> <p>2. Чи є концепція М. Пренскі «прив'язаною» до поколінь? Чи можна погодитись з таким підходом?</p> <p>3. Якими є напрями критики даної концепції у більш пізніх роботах Д. Харрісона?</p> <p>4. Які варіанти осучаснення концепції «цифрових аборигенів» та «цифрових мігрантів» М. Пренскі вам відомі?</p> <p>5. Як ви пропонуєте доповнити концепцію М. Пренскі? Чи можна виділити інші типи різновидів сучасних користувачів інформаційних технологій?</p> <p>6. Які особистісні та професійні компетенції можна визначити необхідними для адаптації до цифрових реалій сучасності?</p> <p>7. Які компетенції можуть допомогти не лише адаптуватись до цифрових реалій, але й управляти ними?</p> <p>8. Як ці компетенції пов'язані з концепцією М. Пренскі?</p> <p>9. Що для вас означає бути «цифровою людиною»?</p>		
10.	<p><b>Семінар 16: Підсумковий семінар</b></p> <p><b>Завдання семінару:</b> підбиття підсумків навчання за курсом, розрахунок балів, відповіді на питання.</p>	<b>2</b>	-
	<b>Усього годин</b>	<b>32</b>	<b>14</b>

## 5. Самостійна робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1.	Робота з рекомендованою літературою до семінарських занять	20	30
2.	Підготовка до семінарських занять (створення інфографіки, цифрових презентацій, інших цифрових продуктів)	25	40
3.	Опрацювання завдань до самостійної роботи (див. приклади нижче)	22	26
4.	Підготовка до контрольної роботи	5	10

	Разом	72	106
--	-------	----	-----

### Приклади завдань для самостійної роботи студентів

Завдання, представлені в цьому розділі, можуть використовуватися для:

- ✓ семінарських занять;
- ✓ практичного опрацювання матеріалу під час самостійних занять;

### Проблемні ситуації для рефлексії на основі вивченого матеріалу:

1. Як, на Вашу думку, змінюватимуться соціальні відносини (і які в першу чергу), якщо тривалість життя людини збільшиться удвічі?

2. Незабаром нове «покоління» окулярів google-glass буде відображати повне досє людини: її профілі у соціальних мережах, останні закупівлі (як «цифровий слід»), вагу та зріст, звички, музичні вподобання тощо. Це призведе до повної втрати інтимного особистого простору та незахищеності персональних даних. Чи готові ви стати суб'єктами та «об'єктами» застосування технології google-glass? Як можливо захистити свій особистий простір за таких умов? Чи змінять люди сприйняття самих себе у зв'язку із появою google-glass («дзеркальне Я» за Ч. Кулі)? Які соціальні наслідки це матиме?

3. Уявімо, що ви є провідним розробником цифрових технологій у світі. Яку технологію (технології) ви б створили, для:

- вирішення однієї з глобальних проблем людства;
- вирішення актуальних соціальних проблем українського суспільства;
- підвищення якості вищої освіти в Україні;
- осучаснення освітнього простору нашого університету?

4. Нещодавно увагу користувачів інтернету захопила нова соціальна мережа Clubhouse, що побудована на основі інших в порівнянні з Facebook принципах – закритість, вибірковість, кулуарність, корпоративність. Чим, на вашу думку, зумовлена поява такої мережі і нові принципи її побудови? Яке майбутнє очікує на соціальні мережі: відкритість та доступність чи закритість та вибірковість? Яка технологія може прийти на зміну соціальним мережам?

5. Уявімо, що ви є керівником певного підприємства, на якому є різні види діяльності – інтелектуальні завдання, менеджмент, виробництво, технічне обслуговування тощо. Наразі ви формує штат працівників. Технології штучного інтелекту досягнули такого рівня розвитку, що практично всі трудові операції паралельно з людьми можуть виконувати чат-боти та роботи. На користь кого

ви зробите вибір? Якою буде ваша стратегія найму? Яких працівників ви оберете – людей чи роботів?

6. Зазвичай ми звикли відпочивати від роботи, а не від хобі чи власних захоплень. В умовах активного використання інформаційно-комунікаційних технологій поширення набуває практика digital-detox (цифрового розвантаження, відпочинку). Про що свідчить поява цього феномену? Чим зумовлена потреба у digital-detox? Чи має людина відпочивати від цифрової реальності?

7. Ми живемо в умовах активної цифрової трансформації всіх соціальних інститутів. Раніше наповнені читачами бібліотеки наразі пустують, оскільки всі ми читаємо книги онлайн; раніше наповнені товарами магазини наразі втрачають актуальність у зв'язку з онлайн-шопінгом і т.інш. Виходить, що в умовах цифровізації фізичні простори (приміщення, будівлі, майданчики) в певний спосіб втрачають своє призначення та цінність. На вашу думку, як зміниться доля цих об'єктів у зв'язку з цифровізацією? Чи мають вони використовуватись за новим призначенням? В який спосіб їх варто використовувати?

8. Як ви уявляєте собі цифрову трансформацію соціального інституту сім'ї? В який спосіб змінюватимуться функції цього соціального інституту і які наслідки для суспільства та людини це матиме?

9. Сучасні вчені все частіше звертають увагу на проблему цифрової залежності як різновиду психічного розладу, що є шкідливим для нервової системи та здоров'я людини в цілому. Окрім такого фізіологічного аспекту цифрова залежність має і певні соціальні наслідки, зокрема в аспекті формування соціальних відносин. Як ви можете охарактеризувати соціальні наслідки цифрової залежності для людини, соціальних груп та спільнот і суспільства в цілому?

10. Як відомо, глобалізація спричинила появу певних контррухів, зокрема антиглобалізму та альтерглобалізму. Використовуючи таку логіку, чи можна очікувати появу соціальних рухів, спрямованих на протидію цифровізації? Як вони обґрунтовуватимуть доцільність свого існування? На яких недоліках цифровізації наголошуватимуть? На яких ціннісних засадах формуватимуть контртези? В якій частині світу (територіально) їхня поява є найімовірнішою?

11. Ми сприймаємо цифровізацію як незворотній у часі процес, який щодня набирає оберти. Проте уявімо ситуацію, що створені цифрові технології будуть заблокованими до використання. Як сучасний світ відреагує на такі події? Як ви оцінюєте ймовірність зворотності цифровізації (децифровізації)? За яких умов такий процес є можливим?

12. Ми звикли сприймати людей як соціальних суб'єктів, а певні технічні пристрої як об'єкти. Сучасні роботи, розроблені на основі технологій «сильного» штучного інтелекту, все більше «наближуються» до людей: вони здатні імітувати емоції, розпізнавати почуття співрозмовника, формувати та підтримувати бесіду, тобто майже повноцінно взаємодіяти. Чи достатньо цього для визнання цих «технічних пристроїв» соціальними суб'єктами? Чи ймовірна така перспектива у майбутньому? Для обґрунтування відповіді на це питання можна звернутись до теорій соціальної суб'єктності.

### Види навчальної діяльності (змішане навчання)

Лекції					
	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок
Лекція 1. Глобалізація та цифровізація – головні тренди сучасного соціального життя (частина 1)	Вступна	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Тексти;</li> <li>• Відео;</li> <li>• відеоконференція</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Питання для самоперевірки;</li> <li>• Пошук відповідей на питання</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Запитання;</li> <li>• Обговорення навчального матеріалу</li> </ul>
Лекція 2. Інтернет та його роль у глобалізованому суспільстві	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Тексти;</li> <li>• відеоконференція</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Питання для самоперевірки;</li> <li>• Робота з кейсами;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Запитання;</li> <li>• Обговорення навчального матеріалу</li> </ul>
Лекція 3. Цифрова трансформація соціальних інститутів	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Тексти;</li> <li>• відеоконференція</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Питання для самоперевірки;</li> <li>• Робота з кейсами;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Запитання;</li> <li>• Обговорення навчального матеріалу</li> </ul>
Лекція 4. Соціальні комунікації у цифровому суспільстві	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Тексти;</li> <li>• відеоконференція</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Питання для самоперевірки;</li> <li>• Робота з кейсами;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Запитання;</li> <li>• Обговорення навчального матеріалу</li> </ul>
Лекція 5. Влада і управління у цифровому соціумі	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Тексти;</li> <li>• відеоконференція</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Питання для самоперевірки;</li> <li>• Робота з кейсами;</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Запитання;</li> <li>• Обговорення навчального матеріалу</li> </ul>
Лекція 6. Цифрова нерівність і цифровий капітал у сучасному світі	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Тексти;</li> <li>• відеоконференція</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Питання для самоперевірки;</li> <li>• Робота з кейсами;</li> <li>• Пошук відповідей на питання</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Запитання;</li> <li>• Обговорення навчального матеріалу</li> </ul>
Лекція 7. Кіберзлочинність і кібертероризм як глобальні проблеми	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Тексти;</li> <li>• відеоконференція</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Питання для самоперевірки;</li> <li>• Робота з кейсами;</li> <li>• Пошук</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Запитання;</li> <li>• Обговорення навчального матеріалу</li> </ul>

				відповідей на питання		
Лекція 8. Людина перед викликами цифрової сучасності. Homo sapiens на шляху до Homo digital	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> <li>Тексти;</li> <li>відеоконференція</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Питання для самоперевірки;</li> <li>Робота з кейсами;</li> <li>Пошук відповідей на питання</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Запитання;</li> <li>Обговорення навчального матеріалу</li> </ul>	
<b>Семінари</b>						
	<b>Вид навчальної діяльності</b>	<b>Попередня підготовка</b>	<b>Виконання практичного завдання</b>	<b>Оцінювання</b>	<b>Рефлексія</b>	<b>Зворотній зв'язок</b>
<b>Тема 1. Глобалізація та цифровізація – головні тренди сучасного соціального життя</b>						
Семінари 1-2. Глобалізація та цифровізація: визначення, тенденції, прояви	Онлайн-діяльність	Підготовка відео проєкту «Моя візитівка»	Творча дискусія; Презентація домашнього завдання – відео «Моя візитівка»	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>Групові консультації;</li> <li>коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
<b>Тема 2. Інтернет та його роль у глобалізованому суспільстві</b>						
Семінари 3-4. Інтернет як соціокультурний феномен	Онлайн-діяльність	Ознайомлення з літературою до семінару	Творча дискусія;	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>Групові консультації;</li> <li>коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
<b>Тема 3. Цифрова трансформація соціальних інститутів</b>						
Семінар 5. «Штучний інтелект» vs. природний інтелект: соціальні проблеми і ризики	Онлайн-діяльність	Перегляд кінострічки «Ex machina»	Творча дискусія;	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>Групові консультації;</li> <li>коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
Семінар 6. Цифровізація освіти	Онлайн-діяльність	Пошук релевантних цифрових технологій	Пошук відповідей на питання; творча дискусія	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>Групові консультації;</li> <li>коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
<b>Тема 4. Соціальні комунікації у цифровому суспільстві</b>						
Семінари 7-8. Комунікативний простір цифрового соціуму	Онлайн-діяльність	Ознайомлення з літературою до семінару	Пошук відповідей на питання; творча дискусія	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>Групові консультації;</li> <li>коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
<b>Тема 5. Влада і управління у цифровому соціумі</b>						

Семінари 9-10. Цифрові інструменти влади	Онлайн-діяльність	Попередній аналіз застосування цифрових технологій під час виборчої кампанії 2019 року	Пошук відповідей на питання; творча дискусія	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Групові консультації;</li> <li>• коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
<b>Тема 6. Цифрова нерівність і цифровий капітал у сучасному світі</b>						
Семінари 11-12. Чинники і види цифрової нерівності. Шляхи її подолання	Онлайн-діяльність	Ознайомлення з літературою до семінару	Пошук відповідей на питання; творча дискусія	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Групові консультації;</li> <li>• коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
<b>Тема 7. Кіберзлочинність і кібертероризм як глобальні проблеми</b>						
Семінар 13-14. Кіберзлочинність як глобальна проблема	Онлайн-діяльність	Ознайомлення з літературою до семінару;  Перегляд кінострічки «Соціальна дилема»	Пошук відповідей на питання; творча дискусія	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Групові консультації;</li> <li>• коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
<b>Тема 8. Людина перед викликами цифрової сучасності. Homo sapiens на шляху до Homo digital</b>						
Семінар 15: «Аборигени» і «мігранти» цифрового суспільства	Онлайн-діяльність	Ознайомлення з літературою до семінару;	Пошук відповідей на питання; творча дискусія	Усна відповідь;	Діалог, групове обговорення	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Групові консультації;</li> <li>• коментарі під час заняття від викладача</li> </ul>
Семінар 16. Підсумковий семінар	Онлайн-діяльність		Обговорення результатів		Обговорення результатів	Коментарі під час заняття від викладача

## **6. Індивідуальні завдання**

Не передбачено.

## **7. Методи навчання**

Під час викладання дисципліни використовуються такі методи: лекції, пояснення, виступи, групові дискусії, командні ігри, опонування та рецензування, підготовка презентаційних матеріалів, опрацювання навчальної та наукової літератури.

## 8. Методи контролю

**Самоконтроль** здійснюється студентами під час опрацювання теоретичного матеріалу лекцій.

### Поточний контроль:

1) контрольна робота №1 за темами 1-8 тематичного плану навчальної дисципліни, що передбачає виконання тестів на цифровій платформі <https://kahoot.com/>.

### Підсумковий контроль:

1) іспит, що передбачає виконання творчого завдання.

### Методи контролю в умовах змішаної форми навчання

У разі настання / подовження дії **обставин непоборної сили** (в тому числі запровадження жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії з заборонаю відвідування ЗВО ) здобувачам надається можливість скласти **екзамен дистанційно на платформі Google Classroom**.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення іспиту. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40. Час виконання – до 80 хвилин.

## 9. Схема нарахування балів

Для денної форми навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Іспит	Сума		
								Контрольна робота	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8				
5	5	5	5	5	5	5	5	20	60	40	100

Для заочної форми навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Іспит	Сума		
				Контрольна робота	Разом		
T1	T2	T3	T4				
10	10	10	10	20	60	40	100

**Оцінюванню** підлягає робота студентів під час дискусій та виступів на семінарських заняттях, виконання домашніх завдань до семінарів, написання контрольної роботи та складання іспиту.



## Критерії оцінювання

**1. Іспит.** Іспит передбачає виконання творчого завдання, що оцінюється у 40 балів.

Критерії оцінювання творчого завдання: опанування цифровими технологіями – 10 балів, адекватне використання концептів – 10 балів, грамотність, логічність, структурованість – 10 балів, самостійність, творчість та оригінальність – 10 балів.

**2. Семінарські заняття.** Семінарські заняття студентів передбачають такі види робіт: усна доповідь (презентація), участь у дискусії.

**Усна доповідь (презентація)** передбачає самостійну позааудиторну підготовку студента з певної теми на основі аналізу першоджерел та подальшу презентацію напрацьованого матеріалу під час семінарського заняття.

**Участь у дискусії** передбачає розвиток аналітичних навичок студентів, спрямованих на покращення соціологічної уяви, логічності і критичності мислення.

Критеріями оцінювання усної доповіді є самостійність, ґрунтовність, логічність і повнота викладу матеріалу, послідовність, наявність висновків, якість володіння студентом навчальним матеріалом.

За усну доповідь і участь у дискусіях в рамках кожної з восьми тем студент може отримати до 5-ти балів.

*Критерії оцінювання усних доповідей та участі у дискусії під час семінарів:*

*Низький рівень знань.* Студент не оперує засвоєними поняттями, не виявляє розуміння основних положень теми.

*Середній рівень знань.* Студент описує явища, без пояснень наводить приклади, що ґрунтуються на власних спостереженнях, матеріалах першоджерел, розповідях викладача, виявляє знання і розуміння основних положень теми, але не формулює власні висновки.

*Достатній рівень знань.* Студент застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє пояснити явища, застосовувати теорію на практиці, узагальнювати знання, систематизувати їх, робити висновки.

*Високий рівень знань.* Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує його на практиці, наводить аргументи на підставі своїх думок, критично осмислює новий матеріал, порівнює концепції, знаходить протиріччя.

**3. Контрольна робота.** **Контрольна робота** – самостійна письмова робота студента, що виконується на основі платформи kahoot у формі

тестування, метою якої є поточна оцінка якості засвоєння навчального матеріалу.

Контрольна робота містить блок тестів, що оцінюються у 20 балів (20 тестів). Максимальна оцінка за контрольну роботу складає 20 балів.

### Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70 – 89	добре
50 – 69	задовільно
1 – 49	незадовільно

## 10. Рекомендована література

### Основна література

#### Рекомендована література до семінарів №1-2

1. Чернова К.О. Глобалізація як вимір сучасності: соціокультурний аспект, 2011. URL : [https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob13\\_16.pdf](https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob13_16.pdf)
2. Blum, B.; Neumärker, B.K.J. Lessons from Globalization and the COVID-19 Pandemic for Economic, Environmental and Social Policy. World 2021, 2, 308–333. <https://doi.org/10.3390/world2020020>
3. Jeffrey A Hart. Globalization and Digitalization. 2010. URL : [https://www.researchgate.net/publication/277712506\\_Globalization\\_and\\_Digitalization](https://www.researchgate.net/publication/277712506_Globalization_and_Digitalization)
4. Головенчик Г. Цифровая глобализация как новый этап в развитии глобального мира. URL : <https://www.nbrb.by/bv/articles/10837.pdf>
5. Ницевич В.Ф. Цифровая социология: теоретико-методологические истоки и основания. Цифровая социология, №1, 2018. С. 18-28. URL : <https://cutt.ly/ZQKH8GZ>.
6. Карпова Д., Проскурина А. Социотехнический поворот в исследовании цифровизации общества. Власть, №1, 2020. С. 97-105. URL : <https://www.jour.fnisc.ru/upload/journals/2/articles/7048/submission/original/7048-12961-1-SM.pdf>.

### Рекомендована література до семінарів №3-4

1. Хміль Я.В. Компаративний аналіз емпіричних досліджень українських та зарубіжних учених у ділянці використання можливостей Інтернету: Дисертація на здобуття ступеню доктора філософії «Соціологічні аспекти використання інтернету у повсякденному житті українського студентства», Львів, 2021. С. 141-159. URL : [https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/dis\\_khmil.pdf](https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/dis_khmil.pdf).
2. Силаева В.Л. Интернет как социальный феномен. Социологические исследования, No 11, Ноябрь 2008, С. 101-107. URL : [https://ecsocman.hse.ru/data/297/632/1219/Silaeva\\_14.pdf](https://ecsocman.hse.ru/data/297/632/1219/Silaeva_14.pdf).
3. Castells M. The Impact of the Internet on Society: A Global Perspective. URL : <https://www.bbvaopenmind.com/en/articles/the-impact-of-the-internet-on-society-a-global-perspective/>
4. Schroeder Ralph Social Theory after the Internet. Media, Technology and Globalization, 2018. University College London. P. 82-124. URL : <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10040801/1/Social-Theory-after-the-Internet.pdf>.
5. Сенченко А.Н. Интернет як соціокультурний феномен. Культура народів Причорномор'я. 2014. № 267. С. 156-159. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92925/34-Senchenko.pdf?sequence=1>.

### Рекомендована література до семінарів №5-6

1. Руденко М.В. Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи. Економіка та держава №11, 2018. С. 61-65. URL : [http://www.economy.in.ua/pdf/11\\_2018/13.pdf](http://www.economy.in.ua/pdf/11_2018/13.pdf).
2. Гнатышина Е.В., Саламатов А.А. Цифровизация и формирование цифровой культуры: социальные и образовательные аспекты. Вестник Челябинского государственного педагогического университета. 2017. No 8, С. 19-24. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovizatsiya-i-formirovanie-tsifrovoy-kultury-sotsialnye-i-obrazovatelnye-aspekty>.
3. Берназюк О. Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. Підприємництво, господарство і право, №10, 2017. С. 166-170. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/35.pdf>.
4. Володенков С.В. Digital-технологии в системе традиционных институтов власти: политический потенциал и современные вызовы. 2018. URL :

<https://cyberleninka.ru/article/n/digital-tehnologii-v-sisteme-traditsionnyh-institutov-vlasti-politicheskiy-potentsial-i-sovremennye-vyzovy/viewer>.

### **Рекомендована література до семінарів №7-8**

1. Гришаева С.А., Куликова О.А. Социально-психологические особенности процесса трансформации социальной структуры общества и процесса коммуникации в цифровом пространстве. Цифровая социология, 2018. №1. С. 29-34. URL : <https://digitalsociology.guu.ru/jour/article/view/5/6>.
2. Галіч Т. Соціальні Інтернет-мережі та віртуалізація суспільного життя. Соціологія майбутнього, 2010. №1. С. 145-152.
3. Данько Ю.А. Феномен соціальних мереж у контексті становлення і розвитку мережевого суспільства. Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Харків Серія “Соціологічні науки”. Том XV. 2012. No 1, 2. С. 53 – 59.
4. Ривліна В.М. Соціальні мережі як інструмент медіатизації культури. Young Scientist, №12 (39), 2016. С. 193-198. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/46.pdf>.

### **Рекомендована література до семінарів №9-10**

1. Коньков А.Е. Цифровизация политических отношений: грани познания и механизмы трансформации. Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право. 2019. Т. 12. №6. С. 6–28.
2. Коньков А. Е. Цифровизация политики vs. политика цифровизации. Вестник Санкт-Петербургского университета. Международные отношения. 2020. Т. 13. Вып. 1. С. 47–68.
3. Володенков С.В. Особенности интернета как современного пространства политических коммуникаций. PolitBook. 2018, № 3. С. 6-21. URL : <https://cutt.ly/aQZEJQ2>.
4. Schroeder Ralph. Social Theory after the Internet. Media, Technology and Globalization, 2018. University College London. P. 13-15; 28-31; 60-78. URL : <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10040801/1/Social-Theory-after-the-Internet.pdf>.
5. Пищуліна О. Дві сторони цифрових технологій: «цифрова диктатура» або збереження стійкості. URL : <https://razumkov.org.ua/statti/dvi-storony-tsyfrovykh-tekhnologii-tsyfrova-dyktatura-abo-zberezhennia-stiikosti>.

6. Цифрова диктатура, штучний інтелект та боротьба з дезінформацією: про що говорили в Давосі. URL : <https://netfreedom.org.ua/article/cifrova-diktatura-shtuchnij-intelekt-ta-borotba-z-dezinformaciyeu-pro-shcho-govorili-v-davosi>

### **Рекомендована література до семінарів №11-12**

1. Заключний звіт Соціологічної Асоціації України «Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством» (2018). С. 20-32; 32-55; 108-117; 139-157. URL : [http://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/ZVIT\\_SOCZIALNI-NERIVNOSTI\\_2018.pdf](http://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/ZVIT_SOCZIALNI-NERIVNOSTI_2018.pdf).

2. Миськевич Т. Цифрова нерівність у сучасному суспільстві: український вимір світових тенденцій. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. Випуск 3 (2019), С. 87-106.

3. Быков И.А., Халл Т.Э. Цифровое неравенство и политические предпочтения интернет-пользователей в России. URL : [http://jf.spbu.ru/upload/files/file\\_1460024848\\_6764.pdf](http://jf.spbu.ru/upload/files/file_1460024848_6764.pdf)

4. Лизунова И.В., Ван дер Вил А., Гарсия-Фебо Л., Пшеничная Е.В. Чтение с листа или с экрана? Преимущества, недостатки, цифровое неравенство. Библиосфера. 2020; (3). С. 45-57.

5. Emmanouil Stiakakis, Pavlos Kariotellis, Maria Vlachopoulou. From the Digital Divide to Digital Inequality: A Secondary Research in the European Union. Conference: Next Generation Society. Technological and Legal Issues - Third International Conference, e-Democracy 2009, Athens, Greece, September 23-25, 2009, Revised Selected Papers. URL : [https://www.researchgate.net/publication/220850389\\_From\\_the\\_Digital\\_Divide\\_to\\_Digital\\_Inequality\\_A\\_Secondary\\_Research\\_in\\_the\\_European\\_Union](https://www.researchgate.net/publication/220850389_From_the_Digital_Divide_to_Digital_Inequality_A_Secondary_Research_in_the_European_Union)

### **Рекомендована література до семінарів №13-14**

1. Скандал вокруг facebook: кто и зачем слил данные 50 миллионов пользователей. URL : <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2018/03/20/635159/>.

2. Рущенко І. П. Соціологія злочинності. - Харків: Видавництво національного університету внутрішніх справ, 2001. С. 184-200. URL : [http://library.nlu.edu.ua/POLN\\_TEXT/MONOGRAFIJ\\_2009/RUSHENKO\\_2001.pdf](http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2009/RUSHENKO_2001.pdf)

3. Чаплик М.М. Український вимір кіберзлочинності крізь призму окремих типів кіберзлочинців. Габітус, №8, 2020. С. 83-87. URL : <http://habitus.od.ua/journals/2020/11-2020/16.pdf>.

4. Герасіна Л. М. Деструктивні мегатенденції сучасності: глобальний конфлікт, глобалізація злочинності, міжнародний тероризм. Український соціум. 2008. №4 (27). С. 140 - 148. URL : [https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2008/10/140-148\\_no-4\\_vol-27\\_2008\\_UKR.pdf](https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2008/10/140-148_no-4_vol-27_2008_UKR.pdf).

4. Васильковський І. І. Поняття «кіберзлочинність» та «кіберзлочини»: стан та співвідношення. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). Вип. 1–2 (10–11) 2018. С. 276-282.

### **Рекомендована література до семінару №15**

1. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants. On the Horizon, Vol. 9 No. 5. October 2001, P. 1-6. URL : <https://marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>

2. Чередніченко С.С. Вплив приналежності до класу цифрових аборигенів та цифрових мігрантів на поведінку індивіда, 2010. URL : <http://dSPACE.puet.edu.ua/bitstream/123456789/4498/1/ilov104-111.pdf>.

3. Harris D. Digital Natives Revisited: developing digital wisdom in the modern university. E-Learning and Digital Media, Volume 9, Number 2, 2012. URL : <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.2304/elea.2012.9.2.173>.

### **Додаткова література:**

1. Дульська І.В. Інформаційно-комунікаційні технології як технологічний базис інклюзивного соціального та економічного зростання. Український соціум. 2018. № 1 (64). С.59-73.

2. Пугачевська К.Й., Пугачевська К.С. Цифровізація економіки як фактор підвищення конкурентоспроможності країни. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Випуск, 15, 2018. с. 39-45. URL : [http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25\\_2018\\_ukr/9.pdf](http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/9.pdf).

3. Martin Krzywdzinski, Christine Gerber, Maren Evers. The Social Consequences of the Digital Revolution. Le grandi questioni sociali del nostro tempo. 2018, P. 101-120. URL : [https://www.researchgate.net/publication/328227280\\_The\\_Social\\_Consequences\\_of\\_the\\_Digital\\_Revolution](https://www.researchgate.net/publication/328227280_The_Social_Consequences_of_the_Digital_Revolution).

4. Veronica Lutalo Nabbosa, Claudia Kaar. Societal and Ethical Issues of Digitalization. Conference: ICBDM 2020, May 15–17, 2020, Manchester, United Kingdom. URL : [https://www.researchgate.net/publication/346170706\\_Societal\\_and\\_Ethical\\_Issues\\_of\\_Digitalization](https://www.researchgate.net/publication/346170706_Societal_and_Ethical_Issues_of_Digitalization).
5. Грицяк Н.В. Електронна демократія чи цифрова диктатура: ризики для України. Державне управління, 2020 р., №2 (70). С. 64-69.
6. Осипов Г.В., Климовицкий С.В. Цифровизация общественной жизни и новые задачи социальных наук, 2018. URL : <https://cutt.ly/bQKKqGF>.
7. Гидденс Э. Ускользящий мир: как глобализация меняет нашу жизнь. М. : Весь мир, 2004. 116 с.
8. Кастельс М. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель. К. : Ваклер, 2006. 232 с.
9. Бехманн Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний. М. : Логос, 2010. 248 с.
10. Флюр О. М.Формування глобального інформаційного суспільства. Шлях України. К. : Центр вільної преси, 2004. 140с.
11. Денисюк С. Г. «Нові мас-медіа» як чинник впливу на сучасні політичні комунікації. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 94. С. 395-398.
12. Коноплицький С. М. Соціальні аспекти комунікації в мережі Інтернет: феноменологічний аналіз : дис. канд. соціол. наук: 22.00.01 / НАН України; Інститут соціології. К., 2006.154 с.
13. Фісенко Т. В. Соціальні інтернет-мережі як засіб задоволення інформаційних потреб. Наукові записки Інституту журналістики : науковий збірник. К., 2010. Т.41. С. 190-194.
14. Галкин Д. В. Современные исследования цифровой культуры. URL : <http://journals.tsu.ru/uploads/import/1167/files/5-galkin2.pdf/>.
15. Могилевская, Г. И. Социальные сети как актуальный способ самовыражения массового человека. Молодой ученый. 2012. № 4 (39). С. 517-520.
16. Дурак V. Віртуальні феномени у структурі соціальних інститутів. Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках, 2(22). 2012. С. 241-248.

17. Жижек С. Киберпространство или невыносимая замкнутость бытия. Искусство кино. 1998. № 1. С. 119 - 128.
18. Бондаренко С.В. По обе стороны цифрового барьера. Мир Internet, 2001. №8.
19. Иванов Д. В. Виртуализация общества. Социология и социальная антропология. - СПб., 1997. - С. 24-46.
20. Кастельс М. Становление общества сетевых структур. Новая постиндустриальная волна на Западе. Под ред. В. Л. Иноземцева. - М, 1999. - 505 с.

### **11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення**

Відповідні посилання наведено у переліку рекомендованої та допоміжної літератури по курсу.

### **Забезпечення викладання навчальної дисципліни для змішаної форми навчання**

**(Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили, в тому числі запровадження карантинних обмежень через пандемію)**

В умовах дії карантинних обмежень освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

- дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;
- дистанційно на платформі проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи;
- аудиторно (за затвердженим розкладом занять) можуть проводитися практичні та семінарські заняття у навчальних групах кількістю до 20 осіб з урахуванням відповідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень з заборонаю відвідування ЗВО здобувачам надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти залік (екзамен) дистанційно на платформі Google Classroom в дистанційному курсі «Презентація результатів досліджень у мас-медіа».